

Відгук

*офіційного опонента – доктора філологічних наук, професора
В.О. Самохіної – на дисертацію А.О. Цапів «Поетика наративу
англійськомовних художніх текстів для дітей» [Херсон: Херсонський
державний університет, 2020. – 419 с.], подану на здобуття наукового
ступеня доктора філологічних наук зі спеціальності 10.02.04 – германські
мови*

Більшої насолоди – естетичної і наукової – не можна уявити, досліджуючи літературні творіння для дітей: водночас отримуєш задоволення від цих маленьких шедеврів і також маєш чудовий художній простір для вивчення глибинного смислу тексту, його лінгвокультурної специфіки, контексту, жанрових особливостей, композиції, тематики, мовних засобів тощо.

Невипадково тему дисертації обрала талановита людина, науковець, філолог-германіст Алла Олексіївна Цапів, яка представила результати власних досліджень – нових ідей, вкарбованих в новому науковому напрямі – **постологічна наратологія**. Цей напрям відкриває можливості широкомасштабного всебічного аналізу поетики наративу художніх текстів, зокрема, текстів для дитячої аудиторії, їх вербальних, невербальних, надвербальних засобів у лінгвокогнітивному, лінгвокультурному, мультимодальному вимірах.

У якості **матеріалу дослідження** А.О. Цапів обрала різножанрові дитячі твори трьох англomовних лінгвокультур – британської, американської, австралійської, які включають фольклорні і літературні казки, повісті, оповідання, комікси, пастиш для дітей. Кваліфікований аналіз достатньо обширного фактологічного матеріалу забезпечив високу аргументативність наукових результатів проведеного дослідження. Такий різножанровий спектр художньої творчості надав змогу науковцю глибоко розкрити особливості культурно-історичної епохи створення цих творів, а також провести інтерпретативно-текстовий, сюжетно-композиційний аналіз сегментації наративів, семантичний аналіз, виявити персонажів, художній час і простір подій, що розгортаються у наративі, виявити наратора, нарататора та

фокалізатора подій, змодельовати узагальнену модель, за якою побудовано наратив, виявити вербальні і невербальні засоби тощо.

Перелік цих аспектів свідчить про багатогранний, комплексний підхід до **об'єкта і предмета** дослідження. Скрупульозний аналіз усіх заявлених аспектів теми дисертації свідчить про високу вимогливість дисертантки до себе і своєї роботи.

Оцінюючи **актуальність** дисертаційного дослідження, можна розглядати два аспекти: актуальність самої області дослідження в цілому – що в нашому випадку беззаперечно, – і актуальність конкретної проблеми, що вирішується в роботі, а саме відсутність комплексних наукових досліджень з вивчення наративного моделювання художніх текстів для дитячої аудиторії, що також не викликає сумнівів. Тому можна стверджувати, що, незважаючи на достатню кількість досліджень у сфері наратології, ця робота, яка враховує розкриття обріїв для поетологічних наробок художніх текстів у сукупності з наратологічним теоретико-методологічним інструментарієм, займає особливе місце серед сучасних філологічних розвідок.

Висновки роботи можна класифікувати як нові, обґрунтовані, такі, що мають практичну і **наукову значущість**, яка визначається щонайменше такими важливими здобутками: 1) дисертанткою запропонований новий напрям наратологічних досліджень – поетологічна наратологія; 2) побудовані ігрові моделі нарації художніх текстів для дітей; 3) витлумачене поняття художнього етнонаративу для дітей з виведенням етноархетипів, етнореалій, міфологем певної етнокультури; 4) класифіковані художні наративи за критеріями: візуально-вербальними, вербально-графічними тощо; за типом домінантної моделі нарації.

Актуальність і новизна дисертаційного дослідження А.О. Цапів є на часі в силу своєї оригінальності, що полягає в поєднанні традиційного та інновативного в баченні художніх і фольклорних текстів для дітей, у застосуванні низки сучасних **методів** у режимі їх взаємного доповнення, їх адекватності матеріалу, що вивчається. Належний опис у дисертації отримано завдяки **теоретико-методологічному** підґрунтю, що свідчить про достовірність

отриманих даних, які є внеском у подальше вивчення поетики художнього тексту, когнітивної наратології, сюжетно-композиційної, лінгвокультурної, наративної специфіки різножанрових художніх текстів.

Не менш значущим є і **практичне значення** дисертації, яке зумовлюється можливістю використання результатів роботи в академічних теоретичних курсах із стилістики англійської мови, загального мовознавства, лінгвокраїнознавства, літератури Великої Британії та США, у спецкурсах з жанрології, наратології, інтерпретації тексту, теорії інтертекстуальності.

Оцінюючи вибір **матеріалу дослідження** мусимо констатувати, що він є вражаючим. Відмітними особливостями є жанрова різноманітність творів для дітей – британської, американської, австралійської лінгвокультур – кількістю 1511, 1230, 1242 умовних сторінок, відповідно.

Усій концепції роботи підпорядкована і загальна **мета**, і конкретні **завдання**, які у повній відповідальності з логікою наукового пошуку, задають композицію дисертації, в якій широко висвітлюються теоретичні засади дослідження поетики наративу, вербальні та невербальні засоби творення, моделі нарації англійськомовних художніх текстів для дітей.

Достовірність результатів обґрунтована широким і якісним аналізом дослідницької проблематики, аргументативністю **наукових положень** і висновків, представлених у кожному розділі і в загальних висновках дисертації, експериментальною перевіркою, яка надала позитивні результати.

Для досягнення поставленої цілі авторка вибудовує фундаментальну **теоретичну базу**, розробляє **теоретичні і методологічні основи** проведеного дослідження, яке є внеском у: а) подальше вивчення поетики художнього тексту, когнітивної наратології, наративної специфіки, різножанрових художніх текстів для дітей; б) доповнення наукового доробку з мультимодальної наратології і стилістики; в) внеском у сучасну жанрологію.

Обґрунтованість **наукових положень**, що виносяться на захист, витікає як з експериментальних висновків, отриманих у 2, 3, 4 розділах, так і з публікацій авторки.

Робота А.О. Цапів пройшла належну **апробацію** на міжнародних та всеукраїнських конференціях (Кальярі, Лісабон, Рейк'явік, Будапешт, Мая-Баре, Краків, а також Харків, Херсон, Житомир, Київ, Одеса). Основні теоретичні положення і результати роботи відображено у 32 наукових публікаціях, зокрема у виданні, що входить до наукометричної бази Web of Science, а також у двох одноосібних публікаціях у зарубіжних колективних монографіях, статтях у закордонних виданнях, 10 тезах у матеріалах міжнародних та всеукраїнських конференцій.

Положення, що винесено на захист, впливають з логіки проведеної роботи та підтверджують чіткість та послідовність викладу основних результатів наукової праці. Рецензована дисертація А.О.Цапів справляє враження зрілого, завершеного наукового дослідження, у чотирьох розділах якого повністю розкрито всі положення дисертації.

У **першому** розділі «Теоретичні засади дослідження поетики наративу англійськомовних художніх текстів для дітей» обґрунтовано теоретико-поняттєвий апарат дослідження, зокрема розкрито поняття художніх текстів для дітей, їх вікову та жанрову специфіку. У розділі здійснено аналітичний аналіз дослідження художніх текстів для дітей у світлі різних наратологічних парадигм: класичної, когнітивної, феміністичної, інтермедіальної та мультимодальної наратології. Запропоновано та висвітлено основні засади нового напрямку наратологічних досліджень – поетологічної наратології.

У **другому** розділі «Методологія дослідження поетики наративу англійськомовних художніх текстів для дітей» витлумачено поняттєвий апарат дослідження, а саме розкрито поняття поетики наративу, моделі нарації, наративного епізоду, наративного прийому. Запропоновано таксономію художніх текстів для дітей. Розроблено методику поетико-наратологічного аналізування художніх текстів для дітей та продемонстровано її імплементацію на прикладі австралійського художнього етнонаративу для дітей.

У **третьому** розділі «Вербальні та невербальні засоби творення поетики наративу англійськомовних художніх текстів для дітей» виявлено та схарактеризовано основні наративні прийоми, реалізовані вербальними та

невербальними засобами, творення поетики різних типів художніх наративів для дітей. З'ясовано роль наративної лакуни в активації наративної імерсії, розкрито візуальні та вербальні засоби творення точки зору фокалізатора, особливості конструювання художнього часу і простору, персонажних образів. Моделі художньої комунікації наратора та нарататора у художніх наративах для дітей.

У четвертому розділі «Моделі нарації англійськомовних художніх текстів для дітей» побудовано домінантні ігрові моделі, за якими відбувається конструювання англійських, американських та австралійських художніх наративів для дітей. Модель нарації постає будівельним паттерном наративу, складається із певних елементів, що є вписаними у наративну структуру, охоплює їх вербальне та невербальне втілення у наративі і постає інтерпретативним інструментом, що уможливорює розкриття лінгвокогнітивного, лінгвокультурного аспектів творення поетики наративу, а також мультимодальної природи художнього наративу для дітей.

Бібліографія включає 516 позицій (з них 320 – іноземною мовою). Список джерел ілюстративного матеріалу налічує 37 позицій. Загальний обсяг роботи – 18,6 авт. арк. / 419 сторінок (обсяг основного тексту дисертації – 16,2 авт. арк. / 364 сторінки). Робота містить 85 рисунків, 1 таблицю.

У цілому, докторська дисертація А.О. Цапів є завершеним науково-кваліфікаційним дослідженням, актуальним за змістом, новим за темою і висновками. Вона має істинно дослідницький настрій авторки і потяг до об'єктивності.

Проте у зв'язку зі складністю і багатоаспектністю порушеної у дисертаційному дослідженні проблематики, новизною концепції, що розвивається, а також використаного в роботі поняттєво-методологічного апарату, у мене виник ряд полемічних положень і декілька питань, дискусійного порядку, які не впливають на сприйнятливое враження від роботи.

1) Запропонована у дослідженні типологія художніх наративів для дітей, а саме – пригодницький художній наратив, етнонаратив, феміністичний наратив, адинатоновий наратив, пазловий наратив – видається досить

гетерогенною. Як можна пояснити цей факт, а також виділені Вами поняття «художні тексти для дітей», «художні наративи для дітей», «казкові наративи для дітей»? Як Ви їх диференціюєте?

2) У наратології вже існує поняття моделі, яке досить широко використовується у дослідженнях наратологів. У чому полягає новизна запропонованої у дослідженні моделі нарації? Чи завжди у конкретній лінгвокультурі домінує тільки одна модель художніх текстів для дітей?

3) У розділі «**Методи дослідження**» (с. 28) не прописано сутність «інтерпретативно-текстового аналізу», який подано поряд з аналізом «композиційного ранжування» художнього тексту. Не пояснено, в чому різниця між методами «мультимодальної **лінгвістики**» і «мультимодальної **стилістики**» (останній було б доцільно приєднати до першого).

4) Визначення поняття «поетологічна наратологія» **звужено до дитячої** читацької аудиторії. Таке саме звуження спостерігається і у дефініції «художній етнонаратив», де авторка визначає її домінантну властивість – міфопоетику **австралійської (?)** автохтонної культури (с. 142). Те ж стосується дефініції етнохронотопа (с. 142), який, цитую: «втілює етнореалії **австралійської (?)** лінгвокультури» (також с. 163).

Незважаючи на висловлені зауваження, хочу підкреслити, що вони не носять принципового характеру та не знижують наукової значущості дисертації, що обговорюється, яка має суттєвий внесок у розвиток сучасної лінгвістичної думки. **Автореферат та наукові публікації** А.О. Цапів повністю висвітлюють зміст дисертації.

Усі положення й висновки дисертації сформульовано в *межах спеціальності* 10.02.04 – германські мови.

Обсяг опрацьованого матеріалу, глибина аналізу, його результати, спрямованість на отримання нового знання і наявність чіткої концепції – все це дає підстави вважати, що дисертація «Поетика наративу англійськомовних художніх текстів для дітей» відповідає «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Кабінетом Міністрів України від 24.07.2013, № 567, зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ № 656 від 19.08.2015, № 1159

від 30.12.2015, № 1159 від 30.12.2015 та № 607 від 15.07.2020, а її авторка,
Цапів Алла Олексіївна, заслуговує на присудження наукового ступеня
доктора філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови.

Офіційний опонент

доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри англійської філології
Харківського національного університету

імені В. Н. Каразіна

Вікторія САМОХІНА

Підпис доктора філологічних наук,
професора Вікторії САМОХІНОЇ засвідчую

Начальник Служби управління персоналом
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна, доктор педагогічних наук,
професор

Сергій КУЛІШ

Відрук одержано 11.09.2020р.

Вчений секретар ради Мр. Т.І. Морозова